

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ

В.М. Шарапов, д-р техн. наук, проф., Черкаський державний технологічний університет, І.Б. Чудаєва, канд. техн. наук, доц., Черкаський інститут управління

У засобах масової інформації та науковій літературі останнім часом активно обговорюється питання про економічне зростання в Україні [2, с. 12]. Розглянемо це питання більш детально з інституціональних позицій.

Економіка України, як і економіка будь-якої країни, є складною системою зі стохастично змінними параметрами. Аналіз такої системи вельми складний, а ефективність аналізу залежить від обраних критеріїв оцінювання.

Найбільш містким критерієм оцінювання є приріст ВВП за рік.

Проте цей показник не є достатньо представницьким, оскільки базою для розрахунку приросту є рівень ВВП попереднього року. Відповідно, має бути досліджена зміна цього показника за більш тривалий час (згадаємо розрахунки ефективності радянської економіки у порівнянні з 1913 або з 1940 роками). Зараз такою реперною точкою, зазвичай, вважають 1990 рік, останній рік соціалістичної економіки.

Корисно також порівняти зміну таких показників в інших країнах, які обрали різні шляхи розвитку економіки та отримали різний рівень іноземних інвестицій або мають різний рівень природних ресурсів (наприклад, в Угорщині, Польщі, Естонії, Росії, Білорусії, Китаї та ін.).

На розвиток будь-якої економічної системи (як, втім, і технічної, і біологічної) впливають як внутрішні, так і зовнішні економічні інституціональні фактори [3, с. 33].

Серед таких факторів можна назвати інвестиції в розвиток економіки як зовнішні, так і внутрішні, приплив або відтік капіталу, кваліфікованих кадрів, ноу-хау та ін., баланс та структуру зовнішньої торгівлі, політику, корупцію державного апарату, рівень злочинності та соціально-психологічний клімат в країні тощо. Нарешті, великого значення набуває особистість керівника. Як ми пам'ятаємо, наприклад, завдяки саме Франкліну Делано Рузвельту США вдалося вийти з "великої депресії" [4, с. 2].

При оцінюванні приросту ВВП важливо знати, за рахунок чого цей приріст отриманий (розвиток добувної, переробної промисловостей, сільського господарства або розвиток машинобудівної, радіоелектронної, оборонної промисловостей та ін.). Крім того, необхідно оцінити рівень та динаміку зміни доданої вартості, вплив на додану вартість зовнішньоекономічної діяльності та величини імпорту тощо.

У статті приведені деякі результати аналізу інституціональних тенденцій економічного зростання в Україні з урахуванням перелічених факторів.

У табл. 1 наведені дані (World Bank, 2000) про кумулятивний спад (зростання) виробництва у деяких країнах Центральної та Східної Європи у

1990-1999 роках, а також дані за 2002 рік. Для порівняння наведені також дані для Китаю (WEO, 2003, база даних CASE, Держкомстат України).

Таблиця 1

Аналіз кумулятивного спаду виробництва у країнах Центральної та Східної Європи

Країна	Кількість років безперервного спаду	Кумулятивний спад виробництва (% до 1990 р.)	Індекс реального ВВП (1990-1999 рр.)	ВВП у 2002 р. (% до 1990 р.)
Албанія	3	33	102	111
Чехія	3	12	97	102
Естонія	5	35	80	97
Польща	2	6	141	152
Латвія	6	51	58	67
Словакія	4	23	104	109
Словенія	3	14	113	121
Грузія	5	78	29	32
Білорусія	6	35	82	94
Молдова	7	63	34	38
Росія	7	40	59	87
Україна	10	59	41	46
Китай	-	-	196	218
Туркменістан	8	48	63	97
Казахстан	6	41	60	85
Таджикистан	7	50	56	77

Як видно з табл. 1, Україна є єдиною країною, в якій спад тривав 10 років, а за інтегрованим спадом виробництва попереду лише Молдова та Грузія.

Цікаво, що Білорусія, де рівень приватизації вельми низький, а інституціональні ринкові відносини нерозвинуті, має значно вищі макроекономічні показники.

На рис. 1 наведені дані про зростання ВВП у тих самих країнах у 2002 році (WEO, 2003, база даних CASE, Держкомстат України).

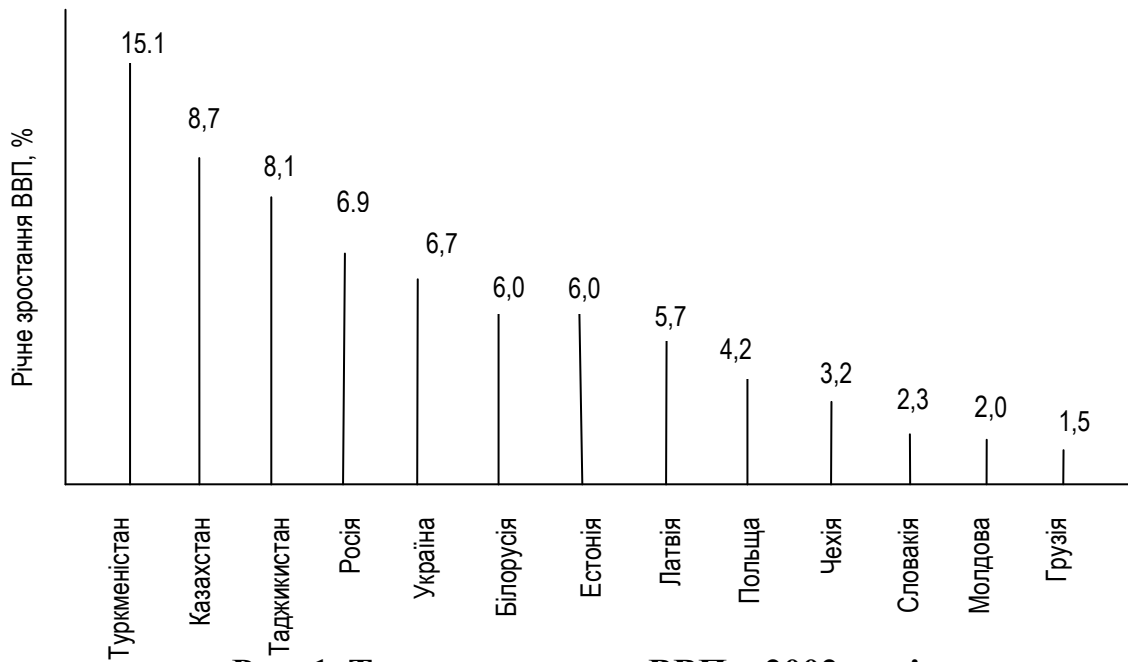

Рис. 1. Темпи зростання ВВП у 2002 році

Як видно з рис. 1, за темпами зростання ВВП Україна знаходиться в групі країн, що активно розвиваються. Проте порівняння статистичних баз 1999 року дещо знижує цей оптимізм.

Цікаво відзначити також, що рівень виробництва та його зростання у Білорусії, де приватизація має низький та контрольований державою рівень, значно перевищують ці показники в Україні. З чого випливає, що приватизація не є головним інституціональним критерієм для економічного зростання, а спричинення напруженості навколо цього питання є скоріш за все політичним кроком, спрямованим на вдоволення егоїстичних інтересів окремих осіб та груп.

Аналіз приросту ВВП України (за даними Держкомстату України) показує, що він сформований, в основному, за рахунок зростання обсягів виробництва та експорту продукції металургійних підприємств, при цьому вітчизняна радіоелектронна, машинобудівна та оборонна промисловості знаходяться у катастрофічній деградації.

За цей же період зросла залежність від імпорту енергоносіїв (в основному з Росії). Слід також зазначити, що більшість галузей, в яких відзначено економічне зростання та які мають тенденції до зростання, мають низьку відносну вагу доданої вартості.

Приблизно 75-80 % обладнання, яке використовується у промисловості, експлуатується більш як 20 років. Це означає, що найближчим часом ми маємо реконструювати або замінити більш як половину основних фондів, щоб підвищити конкурентоспроможність та забезпечити економічне зростання.

Серед інституціональних заходів, які могли б стимулювати інтенсивне економічне зростання, на наш погляд, можна назвати інвестиції та розвиток галузей і підприємств масового виробництва автомобільної, радіотелевізійної та оборонної промисловостей. Оскільки для виробництва, наприклад, автомобілів та телевізорів необхідна робота хімічних, гумовотехнічних,

приладобудівних заводів, заводів з виробництва радіокомпонентів тощо, держава має вжити заходів щодо захисту вітчизняного виробника. Приклад ефективності такої політики надають автомобільні та електронні фірми Південної Кореї.

Викликає також оптимізм енергійна економічна політика уряду В.Ф. Януковича.

Список літератури

1. Гаєць В. Чи має місце стабільне економічне зростання в Україні? Збірник // Сприяння сталому економічному зростанню в Україні. – К.: Альфа-Принт, 2001.
2. Домбровський М. Чи є економічне зростання в Україні сталим? Збірник // Сприяння сталому економічному зростанню в Україні. – К.: Альфа-Принт, 2001.
3. Перегудов Ф.И., Тарасенко В.П. Введение в системный анализ. – М.: Высшая школа, 1989.
4. Шарапов В.М., Чудаева И.Б. Как Франклин Делано Рузвельт вывел США из “большой депрессии”. – Винница: Симеиз, 2001.

Шарапов В.М. Аналіз тенденцій економічного зростання в Україні: інституційний аспект / В.М. Шарапов, І.Б. Чудаєва // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2004. – Т. 11. - С. 152-155